

УДК 821.161.2.09"188"О.Франко:393(477.86/.87)
DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/uls.2024.87-88.4595>

«СЕ ЄДИНА НАУКОВА РІЧ, НАПИСАНА УКРАЇНКОЮ»: ОЛЬГА ФРАНКО В «ПЕРШОМУ ВІНКУ»

Ярослава МЕЛЬНИК

У статті зосереджено увагу на участі Ольги Франко в альманасі «Перший вінок» (1887) та проаналізовано її працю «Карпатські бойки і їх родинне жите». **Мета студії** – висвітлити обставини запрошення дружини Івана Франка до публікації в першому альманасі жіночої творчості «Перший вінок» і з'ясувати процес постання єдиної в біографії О. Франко наукової праці. У дослідженні використані засоби біографічного, культурно-історичного, психологічного та культурологічного **методів** аналізу.

Наукова новизна статті полягає у введенні до наукового обігу нових фактів, пов'язаних з обставинами участі О. Франко як однієї з авторок альманаху «Перший вінок», а також докладному аналізі основних положень змісту, головних джерел та реценцій в критиці наукової праці «Карпатські бойки і їх родинне жите». На основі архівних та епістолярних джерел з'ясовано, чому після публікації статті про карпатських бойків і їх родинне життя О. Франко далі не продовжувала наукових пошуків, хоча пробувала себе як фольклористка (на прохання І. Франка записувала фольклорні та етнографічні матеріали в Нагуєвичах, Криворівні). Дослідниця дійшла **висновку**, що І. Франкові було легше і швидше самому опрацьовувати записи дружини, ніж постійно консультувати її, поправляти її тексти і стимулювати до праці в науковій сфері.

Ключові слова: Ольга Франко, альманах, «Перший вінок», фольклор, етнографія, Іван Франко, Наталія Кобринська, Олена Пчілка, карпатські бойки.

Початок осені 1885 р. був вельми багатим на події для 21-річної Ольги Хоружинської, слухачки київських Вищих жіночих курсів, випускниці Харківського інституту шляхетних панн. 4 вересня цього року вона неждано-негадано отримала пропозицію від відомого вже літератора Івана Франка стати його дружиною: «Що сказали б Ви, якби який-небудь галичанин, приміром, я, приступив до Вас з просьбою: будьте моєю дружиною, моєю жінкою?» [23, т. 48, с. 543].

А невдовзі, 1 жовтня 1885 р. – кореспондентку від «предсідательки товариства руських женщин» Наталії Кобринської із запрошенням до співпраці в жіночому альманаху, який, – зазначала галичанка, – «міг би статися задатком нової для нас галичанок ери, якби удалося нам тепер зібрати праці правдивої літературної вартости <...>. Сильно протое рахуємо на Пань українок, котрі давнійше і вправнійше володіют від нас пером, і маємо честь запросити Вас, Вп. Пані, до співуділу в нашій видавництві» [10, с. 200].

Обидва листи, у тім числі останній, неабияк збентежили юну О. Хоружинську.

«...Письмо Г-жи Кобриньской сначала меня удивило, а потомъ я чуть не расплакалась над нимъ. Мне ужасно стало досадно на свою неспособность. <...> Я решительно не нахожу въ себе никакого таланта къ литературной деятельности; у меня нетъ ни сведеній необходимыхъ, ни слога, словомъ, ничего того, что требуется в этомъ случае» [27, с. 148], – ділилася вона своїми сумнівами та страхами з майбутнім чоловіком 11 жовтня 1885 р.

Однак, чи не була тут Ольга надто критичною до себе? Адже влітку того-таки 1885 р. чоловік її старшої сестри Антоніни Єлисей Трегубов (тоді викладач і вихователь, згодом директор Колегії Павла Галагана в Києві), у домі якого вона мешкала, так характеризував своячку: «Спеціально ж Ольга – чоловік талановитий, дуже сдатний до роботи...» [26, с. 63]. До речі, Є. Трегубов також писав І. Франку, що лист Н. Кобринської вельми «смутив» Ольгу:

«Оце п. Кобринська заслала до нашої Ольги листа з запросинами до комітету, та так смутила бідну дівчину, що вона аж плаче: раз не розбіре її листа (воно й Ви, добродію, пишите, а то це – у квадраті), а у друге, з неї хіба буде литераторша (такий рос. чин), а тепер ніякісенькій» [26, с. 66].

Довелося Франкові після цих двох епістол заспокоювати стривожену дівчину та зізнаватися, що це він інспірував звернення Н. Кобринської до неї:

«А над листом пані Кобринської не плаче. Вона, заходячись коло свого альманаху, запросила у мене адресів всіх українок, які тільки мені звісні, – мала й їх просити о поміч чи то пером, чи то ширенням думки. Що вона пописала Вам, я не знаю, а на всякий спосіб, коли не можете для неї нічого зробити, то й не мучтеся, а коли можете що-небудь (от хоча б списати деякі важніші статті про жіночу справу) – то зробіть» [23, т. 48, с. 555].

Замисливши видання жіночого альманаху й стаючи відразу, за словами Ірени Книш, «на соборницький шлях» [5, с. 10], Н. Кобринська, справді, попросила І. Франка в середині вересня 1885 р. надіслати їй із цією метою «адреси українок» [7, с. 655]). Через три тижні, 5 жовтня 1885 р., вона «прозвітувала» йому: «...Я вже післала письма до Косачевої, Мельник, Хорожинської, абисте могли і Ви до них написати» [8, с. 680].

На пропозицію Н. Кобринської Ольга, тоді вже Франко (побралися О. Хоружинська та І. Франко 4 травня 1886 р. в Києві), попри невпевненість у своїх здібностях до літературної праці, таки відгукнулася. В альманаху «Перший вінок» (1887) вміщено її статтю «Карпатські бойки і їх родинне жите» [19, с. 217–230]. Прийняла запрошення до співпраці й Косачева (Олена Пчілка), надіславши до альманаху не лише два свої тексти – програмову поезію-маніфест «Перший вінок» і повість «Товаришки», але й стала «іздательською-спільничкою» альманаху. Саме Олена Пчілка, визнавала Н. Кобринська у «Передньому слові» до «Першого вінка», «положила найбільшу заслугу около виданя сего «Альманаха», бо коли ми уже гадали, що наші наміри зведуться на нінащо, що то страчена робота серед наших обставин – она подала помічну руку і додала заохоти до дальшої праці» [19, с. 3]. Ще одна наддніпрянка,

на яку покладала надії Н. Кобринська і про яку йдеться в цитованому вище листі упорядниці альманаху до І. Франка – Катерина Мельник, до слова, близька київська знайома О. Хоружинської (археолог, історик, дружина Володимира Антоновича), участі в «Першому вінку» не взяла. Одначе задуманий – соборницький – характер жіночого альманаху Н. Кобринській вдалося-таки зреалізувати. Серед сімнадцяти авторок «Першого вінка» – п'ять наддніпрянок, і що цікаво, представниць різних мистецьких поколінь: Олена Пчілка, Леся Українка, Ганна Барвінок, Дніпрова Чайка, Людмила Старицька-Черняхівська.

Тепер більше про студію О. Франко «Карпатські бойки і їх родинне жите», вміщену в «Першому вінку». Але спершу варто зауважити, що участь О. Франко в цьому жіночому альманасі не обмежилася лише публікацією цієї розвідки. Тема «Першого вінка» проходить не раз і в її листуванні з Н. Кобринською та Оленою Пчілкою, заходами і коштом яких вийшов альманах, а також у її кореспонденції з Є. Трегубовим, причому як до виходу в світ збірника, так і після його публікації.

У тих епістолярних діалогах постають різні сюжети, у тому числі йдеться про Франкову «лепту» у виданні «Першого вінка» («...Не вдала би була его («Першого вінка». – Я. М.) сама видати, то, дійсно, не знаю, як і коли буду могла Вашому чоловікови за тоту велику прислугу віддячитися. Натепер передайте наше руске “Спасибіг!”») [11, с. 195] (лист Н. Кобринської до О. Франко від 1 липня 1887 р.); про певні, сливе неминучі, «тертя» між Оленою Пчілкою й Наталією Кобринською під час підготовки збірника. У листі Є. Трегубова до О. Франко від 28 жовтня 1886 р. читаємо:

«Щодо Альманаху жіночого, то П[етро] А[нтонович] (Косач. – Я. М.) каже, що Ол[ьга] П[етрівна] не повинна, коли Кобринська не подає про ці діла відомостей и не розкаже ні про гроші, ні про статі; хай напише, та докладно, то й буде, думаю, відповідь» [26, с. 84].

До слова, реакція Є. Трегубова на вихід у світ «Першого вінка» була теж вельми цікавою: «Була тут Пчілка и показувала Альманах – нічого, багато натрусили дами» [26, с. 102].

Ще одна тема листування – розповсюдження накладу «Першого вінка» в Галичині й на Великій Україні; це питання хвилювало й О. Франко, а особливо двох інших «дам» – Олену Пчілку та Н. Кобринську, заходами й коштом яких вийшов альманах. Для підтвердження цього процитуємо декілька фрагментів із епістолярію Н. Кобринської та Олени Пчілки до О. Франко. У картці Н. Кобринської до О. Франко від 1 липня 1887 р. значиться:

«Я одержала п'ять примірників «Альманаха», за що Вам сердечно дякую <...>. Не знаю, як буде з розпродажею «Альманаха». Гадаю, однак, що може зачекати на мене (Н. Кобринська тоді була в Цюриху. – Я. М.), а як поверну, то Ваш чоловік чей схоче мене порадити, що з ним робити, бо сама, відай, не вдам, як не вдала би була его сама видати...» [11, с. 195–196.]; «Ще просила б, коли буде okazія, передати нам два примірники “Першого вінка” [1, с. 340], – зверталася Олена Пчілка до Ольги Франко взимку 1891 р.; «А що з жіночим альманахом “Першим вінком”? Чи він благополучно

лежить, чи хоть по троху йде у Просвіті, або в якій книгарні? Може, би вже, справді, зробити уступки» [1, с. 342], – турбувалася та ж Олена Пчілка наступного (1892) року.

Про перейнятість і невдавану зацікавленість О. Франко розповсюдженням «Першого вінка» промовисто свідчать ось ці рядки її листа до Олени Пчілки від 16 вересня 1891 р., в якому вона, описуючи свою «Франкіаду» (повернення з дітьми з гостини в Косачів у Колодяжному до Львова), зокрема, доволі драматичну пересадку в Бродах, де вона розминулася з Франком, який їх мав там зустріти, зазначає:

«В Бродях я до виїзду навідалася до Народної торгівлі, познайомилася з кастеркою п. Величковська, і вона обіцяла зараз же по отриманню від мене «Першого вінка», пустити його в ход» [1, с. 369].

Цікаво, що Олена Пчілка та О. Франко певний час також активно обговорювали тему видання другого «Вінка». Так, у листі Олени Пчілки до львівської кореспондентки читаємо:

«Гадаю так, що тім, котрі вже були в 1-м Вінку, навіть не можна не подати чого й до другого Вінка: noblesse oblige!.. <...>. Здається, нема чого і вмовляти Вас дуже, бо чогось мені здалось із Вашого листа, що Ви і так горяче прихилиєтесь до думки про видання 2-го «Вінка» [1, с. 338–339].

Про другий «Вінок» як про завершену майже річ О. Франко писала Олені Пчілці навесні 1891 р. (12 квітня): «Коли ж, приміром, Ви гадаєте розпочати друк 2-го «Вінка» чи, може, аж по скінченню Гейнего. А матеріалу можна надіятись буде доволі...» [1, с. 367].

Але пора повернутися до розвідки О. Франко «Карпатські бойки і їх родинне жите», зосібна до джерел тексту. Ця стаття – результат спостережень авторки над життям мешканців села Дидьова Турчанського повіту, які вона почерпнула зі свого з чоловіком там побуту влітку 1886 р. (із 17 липня по 20 серпня 1886 р.). «Літом 1886 р. лучилось мені побувати в горах Самбірського округу, в селі Дидьовій Турчанського повіту. Там мала я нагоду придивитись народному життю, а особливо деяким звичаям, на котрі у нас досі звернено дуже мало уваги» [19, с. 217], – писала О. Франко в передмові до своєї розвідки. При написанні статті вона також скористалася «звістками», які «ласкаво», за її словами, «достарчив» парох Дидьови отець Іван Кузів, етнограф і фольклорист, добрий знавець бойківського побуту, автор розвідки «Жите-бутє, звичаї і обичаї гірського народу» [13].

Про те, що студія О. Франко «Карпатські бойки і їх родинне жите» «основана почасти на її власних спостереженнях, а почасти на усних і писаних матеріалах, достарчених о. Іваном Кузьовим», підтвержував і Франко в «Нарисі історії українсько-руської літератури до 1890 року» [23, т. 41, с. 454]. «Писані матеріали», про які згадує тут дослідник, – це розлогий лист до нього священника Івана Кузіва, в якому той дуже докладно і зі знанням справи описав побут і звичаї мешканців села Лікоть, зокрема, форму життя великими нероздільними родинами (по дві або по три сім'ї в одній хаті). «Спільне родинне жите уважають локотські бойки святим заповітом своїх батьків і

дітей», – писала О. Франко в своїй статті, зауважуючи при тому, що «все-таки з часом та давня форма життя родинного розпадається» [19, с. 229].

Згаданий вище лист отця І. Кузіва до І. Франка зберігається зараз в архіві письменника у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України [14] і зацікавлений дослідник легко зможе виявити численні «збіги» розвідки О. Франко з текстом цього листа. До речі, в одній із наступних карток до І. Франка о. І. Кузів поцікавився: «...Чи придалися на що Вам дані з Ліктя. Если в чім була недокладність, то напишіть, а я доповню» [15].

«Дані» з Ліктя вельми придалися й самому І. Франкові (про це трохи згодом), і О. Франко. Власне, друга частина статті О. Франко, присвячена родинному життю мешканців Ліктя (у першій частині йдеться про Дидьову), є, по суті, опрацюванням матеріалів о. І. Кузіва, якого, без сумніву, можна вважати співатором розвідки «Карпатські бойки і їх родинне жите». Із цих матеріалів О. Франко зачерпнула з-поміж іншого інформацію про особливості ведення господарства та розподілу нажитого майна у великих родинах бойків, про становище жінок, причини розпаду великих родин, роль отця і «завідця» в родинах. Коли батько, який «має у всім повну деспотичну власть» [19, с. 224], помирає, то «назначає по собі головою родини чи то брата, чи то найстаршого сина, а такий голова зовеся в сім'ї “завідця”». Місцева етимологія толкує се слово “завітця”» [19, с. 224], – зауважувала авторка статті. Описуючи життя мешканців Дидьови і Ліктя, О. Франко звертає увагу на різні моменти: на характер і зовнішність бойків (чоловіків і жінок), на їхні помешкання, одяг, страви, господарські заняття («перехід від пастирської форми життя до рільничої» [19, с. 219], «економічний стан околиці» [19, с. 222]) та ін.

Форму життя «великими нероздільними сім'ями, що подібне на сербську *задругу* або на московську *смейну* общину» [19, с. 217], О. Франко спостерегла і в Дидьовій – «в меншій половині села». До слова, у тексті статті не раз натрапляємо на такі вислови авторки: «мені лучилось чути», «я бачила», «при мені» і т. ін., як-от:

«При мені пастух зробив ходаш (взуття з товстої волової шкіри. – Я. М.) в кілька минут» [19, с. 221]; «Я бачила, як лікар, що приїхав в село Дидьову щепити дітям віспу, мучився і бідкався з жінками, котрі ніяк не хотіли дати своїх дітей “різати”. “Най скорше воно само умре, ніж його мають різати”, – відповідали вони на всякі лікарські докази» [19, с. 220]; «Мені лучилось чути в Дидьові про оден з доволі рідких случаїв, де жінка в спілці з старшим сином усунула свого чоловіка із старшинства і сама обняла заряд в родині, а чоловіка, котрий був недотепний та недбалий, повернула в підрядне становище» [19, с. 228].

Публікуючи розвідку, О. Франко сподівалася, що її «коротка звістка» про родинне життя карпатських бойків «спонукає других людей до блищих розслідув» [19, с. 229], відкріє нові обрії для студій цього старовинного звичаю, а також допоможе подолати деякі стереотипні уявлення. Ці дослідження, на її думку, «поповнили би значну прогалину в нашій етнографічній роботі, котра досі ще часто доводить до заключень в роді, напр., того, що русько-український народ *по природі своїй* індивідуаліст <...>. А на

послідок: чи не дає той звичай задружного життя якої-небудь підстави до етнографічного зближення наших бойків з сербами і хорватами, котрі, як звісно, вже в досі пізній історичній добі вийшли з карпатських гір до своєї нової вітчизни?» [19, с. 229–230].

Цікаво, що першим, хто звернувся до питання родинної общини, або задруги, після О. Франко був не хто інший, як І. Франко. У травні 1887-го, ще до виходу в світ альманаху «Перший вінок», він опублікував у польському часописі «Głos» статтю «“Тміна” і “задруга” серед русинського населення в Галичині і на Буковині», зазначивши при тім, що знайомить він читачів цього часопису «з тією, дуже, а дуже цікавою і стародавньою формою побуту наших карпатських гуралів» на підставі розвідки О. Франко «Карпатські бойки і їх родинне жите» [22].

Тепер декілька зауваг про рецепцію статті О. Франко «Карпатські бойки і їх родинне жите» в критиці. Насамперед про оцінку вельми вимогливої Наталії Кобринської.

«Вашої Ш[ановної] жінки розправу я прочитала і прошу заявити мою сердечну подяку – надзвичайно добре припадає до змісту цілої книжки, з чого я надзвичайно також рада – не говорю вже нічого о правдивій стійности», – писала Наталія Кобринська до І. Франка 7 липня 1887 р. [9, с. 64–65].

Схвально відгукнувся про працю О. Франко й М. Павлик, незважаючи на надто складну історію його взаємин із дружиною приятеля [17], у своєму огляді «Першого вінка», оприлюдненому на сторінках часопису «Народ».

«Українка родом, жінка нашого писателя Івана Франка, Ольга Франко, написала дуже цікаво про карпатських бойків та їх родинне жите <...>, розказано за господароване бойків, а далі вказано за те, що межі ними декуди й доси не діляться ґрунтом і не відокремлюються, тільки живуть і працюють разом, не раз навіть по кілька родин у купі, хоть, звісно, на тім не багато виграють молодші члени роду, особливо жінки, бо се ще старосвічка спілка, де верх мають батьки та старші мушчини в роді. Завважаємо, що це єдина наукова річ, написана Українкою» [18], – писав він.

Своєю чергою дослідниця українського жіночого руху І. Книш, пишучи про учасниць жіночого альманаху і про їхні тексти, зауважила про працю О. Франко: «Це одинока друкована стаття дружини Івана Франка – гладко й річево написана» [6, с. 101].

Можемо висловити припущення, що «гладкості» і «річевості» статті О. Франко «Карпатські бойки і їх родинне жите» завдячуємо І. Франкові, «позаштатному» редакторові альманаху. За словами І. Книш, «у підготовці першого жіночого альманаху Кобринська зробила найщасливіший крок, віддавши його остаточну редакцію в руки самого І. Франка» [5, с. 44] (про роль І. Франка у виданні «Першого вінка» див. також студії Михайла Возняка [2; 3], а також сучасної дослідниці Алли Швець [28]). Не будемо, проте, редакторські «старання» І. Франка щодо статті своєї дружини надто ставити йому на карб. Адже редагував він так само й тексти інших авторок, що, до слова, далєбі, не всім із них припадало до вподоби. Доволі згадати вельми сердиту реакцію Олени Пчілки на «поводження» І. Франка з її повістю «Товаришки».

«Мене дуже огорчають ті численні скорочення, котрі Ви поробили в моїй повісті (без мого жадання й позволення); може бути, що Ви різали повість, бажаючи зробити як краще, – але все ж мені ці обрізки не милі і навіть досадні. Я думаю, що такого трагікомічного случаю ще й не було в нашій видавничтві: обрізана праця самого видавця (а я-ж бо пропечатана ніби яко іздателька-спільнича альманаху) <...>. “Товаришки” zostались порізані, Вами, навіт не спільничкою панею Кобринською, в такій мірі, як ще ніколи не різала мого писання й російська цензура!» – обурювалась Олена Пчілка, вимагаючи при тім від І. Франка прислати їй “поворотно” рукопис повісти: «Нехай буде вона почеркана, се дарма, – я все-ж можу возстановити її в друку, як би переписала і надруковала у-друге тут» [12, с. 83–84].

Але повернімося до рецепції статті О. Франко «Карпатські бойки і їх родинне жите» в українській критиці, зокрема в пізнішій, позаяк у сучасній етнографістиці ця розвідка так само не залишилася непоміченою. Зокрема, у контексті авторів, «що писали про народну культуру й фольклор бойків ще перед Першою світовою війною» Софія Рабій-Карпинська згадала й О. Франко [21, с. 23]; також статтю Франкової дружини передрукували в хрестоматії «Етнокультурні особливості населення Карпат» (2014) [4, с. 70–77].

Стаття «Карпатські бойки і їх родинне жите» не єдине свідчення захоплення О. Франко фольклором та етнографією. У відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України зберігається низка, досі неоприлюднених, її фольклорних матеріалів, зокрема, запис пісні «Через сад на поклад» із нотами [24, с. 57] і трьох коротких оповідань: «Довго старі люди жили і сини батьків забивали», «Як батько мав триста літ, то ще добре ціпом бив», «Один тато мав 12 синів – як попідростали, то він ся зажурих» [25]. Цікаво теж, що записами дружини не раз користувався І. Франко у своїх художніх і наукових текстах. Так, свого часу (1888) у Болехові «від служниці дівчини Марти» О. Франко записала переказ «Початок і кінець світа» [20], який став перовозором для центрального епізоду Франкової поезії «На пастівнику»; в Радзивиліві «від робітника при залізниці Смержа» – «інтересну віршу» про Каньовського, яку вчений навів у статті «Нові причинки до історії вірші на Вкраїні» [23, т. 33, с. 441–443]; 1889 р. в Нагуєвичах від кількох людей (Марії Гавриликової, Мартина Лялюка і коваля Сеня Буцяка) – оповідання про упирів і про холеру, які дослідник увів у статтю «Спалення упирів у с. Нагуєвичі в 1831 р.» [т. 46, кн. 1, с. 565–581].

До речі, листування О. та І. Франків улітку – ранньої осени 1889 р. стосовно записів у Нагуєвичах (Ольга того року відпочивала з дітьми у рідному селі письменника) почасти проливає світло, чому ж стаття «Карпатські бойки і їх родинне жите» залишилася єдиною її науковою студією, незважаючи на її подальше зацікавлення фольклором та етнографією, і на постійні прохання-спонукання І. Франка порозпитувати й «посписувати докладно» матеріали на ту чи на ту тему. Згадана кореспонденція містить також цікаві штрихи до силуетки самого І. Франка, зокрема, ілюструє його прекрасну обізнаність у тому, хто з односельців може оповісти про той чи той сюжет із «холерного» 1831 р. чи про вірування в упирів та інші «звичаї», практиковані в Нагуєвичах:

«Про холерний рік (1831) то розпитайсь добре у Мартина і ще де в кого (там є в селі коваль Сень, що добре знає про се оповідати) і посписуй докладно, се річ дуже інтересна. Я давно чув сі оповідання, та не позаписував їх, а про се є дещо й друкованого. Розпитуй у жінок дещо ширше й про опирів, і про всяку відьомщину і все позаписуй. Про холеру можна буде дати гарну статейку до Киевской стар[ины]. Мартин міг би тобі розказати ще дещо цікавого – розпитай його про те, як Гайгель його бив за колеса, про тісні роки і посписуй. Розпитай також про коштутську війну і про москалів, тут і батько зуміє тобі багато дещо розказати» [23, т. 49, с. 214].

У листі до І. Франка від 9 вересня 1889 р. О. Франко, повідомивши чоловіка про свої записи від коваля Сеня Буцяка (в одному з її попередніх листів ішлося і про записи від «стрия» Мартина, який «оповідав про 31 рік, часи холери» [27, с. 170]), просить його допомоги в опрацюванні цих записів:

«Я записала і від коваля Сеня докладніше, але не знаю, в який спосіб обробити той невеличкий матеріал, як би ти мені написав, як то зробити: чи беллетристически, чи яко етюд историческій, або просто зачати з верованія в упирі. <...> Подай план. Мені би так хотілось що-небудь робити, щоби час не пропадав даром, хочу розвиватися, учитися» [27, с. 172–173].

Натомість І. Франко розхолодив дружину, відписавши їй:

«Твої записи про холеру 1831 р. треба буде обробити в статтю історичну, та сього ти сама не зробиш. Для цього треба зібрати матеріал про холеру з “Gazety Lwowskiej”, 1831 і 1832 рр., а також найти в “Слові” 1875 чи 1876, записки монаха Коссака о паленні упирів в Нагуєвичах» [23, т. 49, с. 218].

Відтак нагуєвицькі записи О. Франко, як уже згадувалося вище, дослідник використав у своїй статті «Спалення упирів у Нагуєвичах у 1831 р.», яку опублікував 1890 р. у «Киевской старине» [16].

Можемо припустити, що І. Франкові, за його неймовірної зайнятості й бажання якнайшвидше ознайомити науковий світ із тими чи іншими знахідками (фольклорними чи етнографічними), легше і швидше було самому опрацювати записи дружини, аніж консультувати її. Либонь, це одна з причин, чому розвідка «Карпатські бойки і їх родинне жите» залишилася єдиною науковою працею О. Франко.

Список використаних джерел

1. Вівчар С. Спілкування Олени Пчілки й Ольги Франко (на підставі листів 1886–1895 рр.) // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. Львів: Априорі, 2016. Вип. 20. С. 328–377.
2. Возняк М. Журнальні плани Франка в рр. 1884–1886 // Україна. 1927. Кн. 3. С. 17–88.
3. Возняк М. Як дійшло до першого жіночого альманаха. Львів: Видавець Іван Тиктор, 1937.
4. Етнокультурні особливості населення Карпат. Електронний посібник (хрестоматія) / Упоряд. О. Дрогобицька. Івано-Франківськ, 2014.

5. *Книш І.* Жінка вчора й сьогодні. Вибрані статті. Вінніпег, 1958.
6. *Книш І.* Смолоскип у темряві. Наталія Кобринська й український жіночий рух / З передм. О. Кисілевської. Вінніпег, 1957.
7. *Кобринська Н.* Лист до Івана Франка від 17 вересня 1885 р. (ІЛ. Ф. 3. № 1603. С. 653–655).
8. *Кобринська Н.* Лист до Івана Франка від 5 жовтня 1885 р. (ІЛ. Ф. 3. № 1603. С. 679–682).
9. *Кобринська Н.* Лист до Івана Франка від 7 липня 1887 р. (ІЛ. Ф. 3. № 1602. С. 63–65).
10. *Кобринська Н.* Лист до Ольги Хоружинської від 1 жовтня 1885 р. (ІЛ. Ф. 3. № 1606. С. 199–201).
11. *Кобринська Н.* Лист до Ольги Франко від 1 липня 1887 р. (ІЛ. Ф. 3. № 1606. С. 195–198).
12. *Косач О.* Лист до Івана Франка (ІЛ. Ф. 3. № 1602. С. 83–86).
13. *Кузів І.* Житє-бутє, звичаї и обычаї гѣрського народу // Зоря (Львів). 1899. Ч. XVII. С. 282–287; Ч. XVIII. С. 299–302; Ч. XIX. С. 317–320; Ч. 20. С. 336–337; Ч. 21. С. 351–352.
14. *Кузів І.* Лист до Івана Франка. (ІЛ. Ф. 3. № 1631. С. 403–410).
15. *Кузів І.* Лист до Івана Франка (ІЛ. Ф. 3. № 1602. С. 51–52).
16. *Мельник Я.* «Франко все чисто розказує жінці»: Михайло Павлик і родина Франків. // Сайт «Франко:Наживо». 14.09.2022. URL: <https://frankolive.wordpress.com/2022/09/14/%d1%84%d1%80%d0%b0%d0%bd%d0%ba%d0%be-%d0%b2%d1%81%d0%b5-%d1%87%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%be-%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%ba%d0%b0%d0%b7%d1%83%d1%94-%d0%b6%d1%96%d0%bd%d1%86%d1%96-%d0%bc%d0%b8%d1%85/>
17. *Мирон [Франко І.]*. Сожжение упырей у Нагуевичах в 1831 г. // Киевская Старина. 1890. Т. 29. № 4. С. 101–120.
18. *Павлик М.* Перші ступні руско-українського жіноцтва // Народ. 1891. № 4. 15 лист. С. 42–50.
19. Перший вінок. Жіночий альманах, виданий коштом і заходом Наталії Кобринської і Олени Пчілки. Львів: З друкарні Товариства ім. Шевченка, 1887.
20. Початок і кінець світа, легенда. В Болехові від служниці Марти записала в р. 1888 Ольга Франко // Житє і Слово. Вістник літератури, історії і фольклору. Видає Ольга Франко. 1894. Т. I. С. 144–146.
21. *Рабій-Карпинська С.* Бойківські говірки. Збірник статей / вступ та редакція – Михайло Лесів. Зібрав до друку і підготував Володимир Пилипович. Перемишль, 2011.
22. *Франко І.* «Гміна» і «задруга» серед русинського населення в Галичині і на Буковині // Гłos. 1887. Від 2 (14). V, № 19. С. 294–296.
23. *Франко І.* Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1976–1986.
24. *Франко О.* Запис пісні «Через сад на поклад». Рукопис з нотами. (ІЛ. Ф. 3. № 674).
25. *Франко О.* Запис трьох оповідань. (ІЛ. Ф. 3. № 4203).
26. *Чернищенко Л.* Листи Єлисея Трегубова до родини Франків // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. Львів: Каменярь, 2004. Вип. 4. С. 55–153.
27. *Чернищенко Л.* Листи Ольги Хоружинської до Івана Франка // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. Львів: Каменярь, 2001. Вип. 2. С. 145–207.
28. *Швець А.* «Наші погляди, змагання, інтереси так з собою близькі...» (Іван Франко та Наталія Кобринська в епістолярному дискурсі) // Українське літературознавство. 2011. Вип. 74. С. 174–189.

References

1. Vivchar, S. (2016). Spilkuvannia Oleny Pchilky y Olhy Franko (na pidstavi lystiv 1886–1895 rr.). *Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi*. Vyp. 20. Lviv, Ukraine.
2. Vozniak, M. (1927). Zhurnalni plany Franka v rr. 1884–1886. *Ukraina*. Kn. 3. Ukraine.
3. Vozniak, M. (1937). Yak diishlo do pershoho zhinochoho almanakha. Lviv, Ukraine.
4. Etnokulturni osoblyvosti naselennia Karpat. Elektronnyi posibnyk (khrestomatiia). (2014) / Uporiad. O. Drohobyska. Ivano-Frankivsk, Ukraine.
5. Knysh, I. (1958). Zhinka vchora y sohodni. Vybrani statii. Vinnipeg, Canada
6. Knysh, I. (1957). Smoloskyp u temriavi. Nataliia Kobrynska y ukrainskyi zhinochy rukh / Z peredm. O. Kysilevskoi. Vinnipeg, Canada.
7. Kobrynska, N. Lyst do Ivana Franka vid 17 veresnia 1885 r. (IL. F. 3. № 1603. S. 653–655). Kyiv, Ukraine.
8. Kobrynska, N. Lyst do Ivana Franka vid 5 zhovtnia 1885 r. (IL. F. 3. № 1603. S. 679–682). Kyiv, Ukraine.
9. Kobrynska, N. Lyst do Ivana Franka vid 7 lypnia 1887 r. (IL. F. 3. № 1602. S. 63–65). Kyiv, Ukraine.
10. Kobrynska, N. Lyst do Olhy Khoruzhynskoi vid 1 zhovtnia 1885 r. (IL. F. 3. № 1606. S. 199–201). Kyiv, Ukraine.
11. Kobrynska, N. Lyst do Olhy Franko vid 1 lypnia 1887 r. (IL. F. 3. № 1606. S. 195–198). Kyiv, Ukraine.
12. Kosach, O. Lyst do Ivana Franka (IL. F. 3. № 1602. S. 83–86). Kyiv, Ukraine.
13. Kuziv, I. (1899). Zhytie-butie, zvychai y obychai hōrskoho narodu. *Zoria*. 1899. Ch. KhVII. S. 282–287; Ch. KhVIII. S. 299–302; Ch. KhIX. S. 317–320; Ch. 20. S. 336–337; Ch. 21. S. 351–352. Lviv, Ukraine.
14. Kuziv, I. Lyst do Ivana Franka. (IL. F. 3. № 1631. S. 403–410). Kyiv, Ukraine.
15. Kuziv, I. Lyst do Ivana Franka (IL. F. 3. № 1602. S. 51–52). Kyiv, Ukraine.
16. Melnyk, Ya. «Franko vse chysto rozkazuie zhintsii»: Mykhailo Pavlyk i rodyna Frankiv. *Sait «Franko:Nazhyvo»*. 14.09.2022. URL: <https://frankolive.wordpress.com/2022/09/14/%d1%84%d1%80%d0%b0%d0%bd%d0%ba%d0%be-%d0%b2%d1%81%d0%b5-%d1%87%d0%b8%d1%81%d1%82%d0%be-%d1%80%d0%be-%d0%b7%d0%ba%d0%b0%d0%b7%d1%83%d1%94-%d0%b6%d1%96%d0%bd%d1%86%d1%96-%d0%bc%d0%b8%d1%85/> Ukraine.
17. Myron [Franko, I.]. (1890). Sozhzhenye upyreï u Nahuevychakh v 1831 h. *Kyevskaia Staryna*. T. 29. № 4. S. 101–120. Kyiv, Ukraine.
18. Pavlyk, M. (1891). Pershi stupni rusko-ukrainskoho zhinotstva. *Narod*. № 4. 15 lyst. S. 42–50. Lviv, Ukraine.
19. Pershyi vinok. Zhinochy almanakh, vydanyi koshtom i zakhodom Natalii Kobrynskoï i Oleny Pchilky. (1887). Lviv, Ukraine.
20. Pochatok i konets svita, lehenda. V Bolekhovi vid sluzhnytsi Marty zapysala v r. 1888 Olha Franko (1894). *Zhytie i Slovo. Vistnyk literatury, istorii i folkloru*. Vydaie Olha Franko. T. I. S. 144–146. Lviv, Ukraine.
21. Rabii-Karpynska, S. (2011). Boikivski hovirky. Zbirnyk statei / vstup ta redaktsiia – Mykhailo Lesiv. Zibrav do druku i pidhotuvav Volodymyr Pylypovych.
22. Franko, I. (1887). «Gmina» i «zadruha» sered rusynskoho naselennia v Halychyni i na Bukovyni. *Glos*. 1887. Vid 2 (14). V., № 19. S. 294–296.
23. Franko, I. (1976–1986). Zibrannia tvoriv: u 50 t. Kyiv, Ukraine.

24. Franko, O. Zapys pisni «Cherez sad na poklad». Rukopys z notamy. (IL. F. 3. № 674). Kyiv, Ukraine.
25. Franko, O. Zapys trokh opovidan. (IL. F. 3. № 4203). Kyiv, Ukraine.
26. Chernyshenko, L. (2004). Lysty Yelyseia Trehubova do rodyny Frankiv. *Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi*. Vyp. 4. S. 55–153. Lviv, Ukraine.
27. Chernyshenko, L. (2001). Lysty Olhy Khoruzhynskoi do Ivana Franka. *Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi*. Vyp. 2. S. 145–207. Lviv, Ukraine.
28. Shvets, A. (2011). «Nashi pohliady, zmahannia, interesy tak z soboiu blyzki...» (Ivan Franko ta Nataliia Kobrynska v epistoliarnomu dyskursi). *Ukrainske literaturoznavstvo*. Vyp. 74. S. 174–189. Lviv, Ukraine.

Ярослава Мельник – доктор філологічних наук, професор кафедри філології гуманітарного факультету Українського католицького університету (вул. Іларіона Свенціцького, 17, м. Львів, 79011, Україна).

Yaroslava Melnyk – Dr. Sc. (Philology), Full Professor, Philology Department, Humanities Faculty, Ukrainian Catholic University (17 Ilarion Svientits'kyi Str., Lviv, 79011, Ukraine).

E-mail: yamelnyk@gmail.com

“THIS IS THE ONLY RESEARCH THING WRITTEN BY A UKRAINIAN LADY”: OL’HA FRANKO IN “THE FIRST GARLAND”

Yaroslava MELNYK

The article focuses on Ol’ha Franko’s participation in “The First Garland” almanach (1887) and analyses her work “The Carpathian Boykos and Their Family Life”. The **aim of the research** lies in elucidating the circumstances of inviting Ivan Franko’s wife to a co-participation in the first female creativity almanach “The First Garland” and clarifying the process of rising the only in O. Franko’s biography scholarly paper. The research employs the means of biographical, cultural-historical, psychological and cultural studies **methods** of analysis.

The scholarly novelty of the article consists in the introduction into scholarly circulation of new facts related to the circumstances of the participation of O. Franko as contributor to “The First Garland” almanach, as well as detailed analysis of the main points concerning the contents, major sources and reception by the critics of the scholarly work “The Carpathian Boykos and Their Family Life”. Archival and epistolary sources have made it possible to clarify why, upon the publication of the article on the Carpathian Boykos and their family life, O. Franko discontinued scholarly search, though she tried her hand at Folklore Studies, recording, on I. Franko’s request, folklore and ethnography materials in Nahuyevychi, Kryvorivnia.

The researcher draws **the conclusion** that it was easier and quicker for I. Franko to elaborate his wife’s records, rather than constantly consult her, correct her texts and stimulate to work in the field of research.

Keywords: Ol’ha Franko, almanach, “The First Garland”, folklore, ethnography, Ivan Franko, Nataliia Kobrynska, Olena Pchilka, Carpathian Boykos.

Дата подання: 7 лютого 2023 р.